משנה

הלוקח או שניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה.

גמרא

הלוקח ושניתן במתנה פטור "בכור בניך תתן לי וכן תעשה לשרך ולצאנך" לו במתנה פטור ממעשר בהמה מהכתוב

אמר רב כהנא, לומדים שהלוקח ושניתן : "בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי" "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ". כמו שבכור בניך אינו שייך אלא הנולד אצלו ולא בלקוח ובמתנה, כך צאנך ובקרך אינו בלקוח ובמתנה[667]. שואלת הגמרא, הרי הכתוב מדבר בבכור ולא במעשר[668]? עונה הגמרא, שהכתוב אומר "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ" ואי אפשר להעמיד אותו בבכור שקדוש מרחם ולא צריך עשיה, ולכן אם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר בהמה[669]. ושואלת הגמרא, מדוע לא נאמר תנהו ענין לחטאת ולאשם, שלא יביאם מלקוח ומתנה? עונה הגמרא, שכמו שהכתוב "בְּכוֹר בָּנֶיךָ" מדבר בבכור אדם שאינו בא על חטא, כך "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ" אינו מדבר בחטאת ואשם. שואלת הגמרא, מדוע לא נאמר תנהו ענין לעולה ולשלמים? עונה הגמרא, שכמו ש"בְּכוֹר בָּנֶיךָ" מדבר בבנך, שאינו בא בנדר ונדבה אלא הוא חובה, אף "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ" אינו מדבר בעולה ושלמים. שואלת הגמרא, מדוע לא נאמר מדבר תנהו ענין לעולת ראייה, שהיא חובה ואינה באה על חטא? עונה הגמרא, שכמו שהכתוב "בְּכוֹר בָּנֶיךָ" מדבר בבכור בנך שאין זמן קבוע לקדושתו אלא הוא קדוש כשנולד, אף "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ" אינו מדבר בעולת ראיה שקבוע לה זמן. שואלת הגמרא, שכמו שבנך אינו בלקוח כלל, אף שורך וצאנך אינו בלקוח כלל. וקשה ממה

667 וא"ת אין דנין אפשר משאי אפשר כמו שאמר ר"ע במנחות (דף פב.). וי"ל ששם לומדים בבנין אב את פסח דורות מפסח מצרים כאן הוא היקש ומודה ר"ע שאו' בפ' בנות כותים (נדה לז:) על כרחך הקישן הכתוב. וא"ת מה נתרץ כאן לר' אחדבוי בר אמי שאמר בפרק בנות כותים (דף לז:) ר"א היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר ולא א' דעל כרחין הקישם. וי"ל שנעמידנה כר' אליעזר או שצריכים את היקיש של נדה לשאר דברים ומשום הכי לא מעמידים כר"ע. אבל קשה ממכות (דף ה.).תוס'.

668 ואתה למדת ממנו מעשר. ועוד בכור קדוש בלקוח ומתנה שהרי משעה שנולד קדוש. רש"י.

669 תימה ממה שלעיל (דף כו:) דרשו לענין בכור אמר קרא כן תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך. וי"ל שמה שדורשים בבכור משום שכ' בבכור אבל מאחר שהוציאו הכ' בלשון עשייה דרשו אותו למעשר משום שבבכור לא שייך קדושת עשייה. תוס'.

שאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן שאם לקח עשרה עוברים במעי אמם כולם נכנסין לדיר להתעשר? אמר רבא, הכתוב "תַּעֲשֶׂה" מיעט בשעת עשיה, שלא יהיו לקוחים בשעה שהם ראוים להתעשר, ובמעי אמם אינה שעת עשיה[670].

לקח י' עוברים במעי אמם נכ' להתעשר

שואלת הגמרא על מה שרבי אסי אמר בשם רבי יוחנן שאם לקח עשרה עוברים במעי אמם כולם נכנסים לדיר להתעשר, והרי ששנינו במשנה הלוקח או שניתן לו במתנה פטור מן מעשר בהמה? אמר רבי אלעזר, ראיתי הלילה בחלומי את רבי יוחנן, ומכאן שאומר היום דבר של טעם. הכתוב אמר "תַּעֲשֶׂה" בשעת עשיה מיעט הכתוב. הקשה רבי שמעון בן אליקים ממה ששנינו, הלקוח חל על מחוסר זמן. אם לקחו קודם שבעת ימים ללידתו אינו נכנס לדיר להתעשר, וכל שכן אם לקחו גדול. והרי הוא מחוסר זמן שלא בשעת עשיה היא וחל עליו דין לקוח? אמר לו רבי אלעזר, זו אינה משנה, ואם תמצא לומר שהיא משנה, היא דברי רבי שמעון הסובר שמחוסר זמן הוא שעת עשיה ולקוח חל עליו[671]. כמו ששנינו בברייתא, רבי שמעון בן יהודה אומר משמו של רבי שמעון, מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. והרי הוא כבכור, כמו שבכור קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו, אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו.

שנה התנא לפני רב, איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר? כל שנתנו לה וחזר ולקחו ממנה. ואם יש לו תשעה והוא, חייבים במעשר. ואם יצא אחד מן הכשרים בעשירי, הוא מעשר. ואם יצא האתנן בעשירי, יאכל במומו לבעלים. והקשה, הרי הוא נפסל בלקוח? ונשמטו ממנו דברי רב אסי בשם רבי יוחנן, שאם לקח עשרה עוברים במעי אמם כולם נכנסים לדיר להתעשר, ומדובר כאן כשנתנו במעי אמו.

אביי א' זונה כותית אתננה אסור וכהן אינו לוקה משום "לא יחלל"

שואלת הגמרא, מדוע היא לא תעשר אותו אם נתנו לה במעי אמו? אומרת הגמרא שמדובר

670 לקח עשרה עוברין במעי אמן לאו דוקא דהוא הדין נולדו כיון שהוא מחוסר זמן. או שנקט במעי אמן ואפילו לרבי שמעון בן יהודה שאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר.תוס'.
671 אבל הוא מודה שבמעי אמו אין לקוח חל עליו.רש"י.

בזונה כותית. שואלת הגמרא, מדוע לא נעמיד בזונה ישראלית ותעשר היא? אומרת הגמרא, כדי להשמיע שאתנן שאינו בר מעשר הוא אתנן בזונה כותית, אבל בזונה ישראלית אינו אתנן ומותר אפילו למזבח. כמו שאמר אביי, זונה כותית אתננה אסור, וכהן הבא עליה אינו לוקה משום לא יחלל זרעו. זונה ישראלית אתננה מותר, וכהן הבא עליה לוקה משום לא יחלל זרעו. זונה כותית אתננה אסור[672], שבאתנן נאמר: "לֹא תָבִיא אֶתְנַן וכו' כִּי תוֹעֲבַת ה' אלקיך וכו'" ובעריות כתוב "תּוֹעֵבָה", כמו שבעריות לא תופסים בהם קדושין, אף אתנן זונה הוא בנשים שלא תופסים בהם קדושין[673]. וכהן הבא על זונה כותית אינו לוקה משום "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ", מפני שאינו זרעו.

משנה

האחים השותפים שחייבים בקילבון פטורים ממעשר בהמה

האחים שחלקו בנכסי אביהם ואחר כך נשתתפו. כששוקלים סלע שלם, שני חצאי שקליהם חייבים לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון[674], ופטורים ממעשר בהמה כל ימי שותפותם[675] לעולם. ואם לא חלקו, ועדיין תפיסת בית ירושת אביהן קיימת ואינה כשותפות[676], פטורים מן הקלבון[677]. קנו מתפיסת הבית חייבין, ואם לאו פטורין[678]. חלקו חזרו ונשתתפו חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה. מפני שהם ככל שותפים שפטורים

672 תוס' שואלים ממה שא' רבא בפ' מרובה (ב"ק ע:) שאתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו. ובתמורה שנינו רבי אומר אין אתנן אלא הבא לו בעבירה אבל אתנן אשתו נדה כו. וי"ל שמדובר באיסור ערוה שתופסים קידושין כמו שמפ' את הטעם שלכך אתננה מותר. ומה שכהן הבא עליה לוקה בגיורת ומשוחררת שהיא זונה או שנעשית זונה מאדם אחר שהיתה עליו באיסור כרת, כיון שבא עליה עשאה זונה. או כמ"ד פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. ומה שמשמע שלא מצאנו בזונה ישראלית שתעשר היא אפשר למצוא באיסור ערוה אלא בא להשמיע שזונה ישראלית אתננה מותר. ולרבא י"ל שהבריייתא לא נשנתה בי ר' חייא ור' אושעיא. תוס'.

673 תימה כיון שלומדים מערירות ה"ל למעוטי זונה כותית שצריך שיהיה בדומה לערירות שלא תופסים בה קדושין לו ותפסו לאחרים. להוציא זונה כותית שלא תפסי בה לא לדידיה ולא לאחריני. תוס'.

674 שהרי הם שני ממונות הן והרי הן כשאר בני אדם שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון שהוא קלבון להכרע, וי"א לחילוף שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מועט. והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקלבונו עמו כששנים מצטרפים ונותנים סלע שלם נותנים קלבון שני. ואחין שחלקו וחזרו ונשתתפו הם כשאר שותפין וחייבים בקלבון שני. רש"י.

675 כמו ששנינו בברייתא בגמרא יהיה לך ולא של שותפות. רש"י.

676 כמו שא' בגמרא יכול אפי' קנו בתפיסת הבית ת"ל יהיה ומכאן שהם כאביהם. רש"י.

677 ואין צריכים לתת קלבון שני אם נותנים שניהם סלע שלם שהם במקום אביהם ואילו אביהם היה נותן סלע על ב' בניו לא היה נותן קלבון לחילוף. שכן הדרך לעולם שהמחוייב שני חצאי שקלים נותן שקל שלם. ואינם כשני אנשים המצרפים שני חצאי סלעיהם לסלע שלם. רש"י.

678 במעשר בהמה כמו שא' בגמ' וקנו אינו שלקחו במעות אלא קנו שנפלה להם בהמה מאביהם. רש"י.

ממעשר בהמה וחייבים בקלבון.

גמרא

"יהיה לך" ואם אינו ענין תנהו ענין למעשר בהמה

תנו רבנן, לומדים שהשותפים פטורים ממעשר בהמה מהכתוב: "כָּל פֶּטֶר רֶחֶם" "בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ" ולא של שותפות. יכול אפילו קנו בתפיסת הבית? תלמוד לומר "יִהְיֶה" מכל מקום. ושואלת הגמרא, הרי הכתוב מדבר בבכור ולא במעשר בהמה? אומרת הגמרא, אם אינו ענין לבכור שישנו בשותפות מהכתוב "וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם" שנאמר בלשון רבים[679], תנהו ענין למעשר בהמה.

ר' ירמיה הא' פע' שחייבים בזה ובזה פע' שפטורים

רבי ירמיה אמר, פעמים שחייבים בזה ובזה, בקלבון ובמעשר בהמה, ופעמים שפטורים מזה ומזה. פעמים שחייבים בקלבון ופטורים ממעשר בהמה, ופעמים שחייבים במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון. חייבים בזה ובזה כשחלקו בכספים, וחזרו ונשתתפו, ולא חלקו בבהמה. שהם כשאר שותפים לגבי קלבון והיא תפיסת הבית לגבי בהמה. פטורים מזה ומזה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים. חייבים בקלבון ופטורים ממעשר בהמה, שחלקו בזה ובזה. חייבים במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון, שלא חלקו בזה ובזה. שואלת הגמרא, מה החידוש בדבריו? אומרת הגמרא, החידוש הוא בחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים. מפני שהיינו אומרים שכיון שחלקו בבהמה גילו דעתם שהם עומדים לחלק בכספים ויהיו חייבים בקלבון.

רב ענן א' ל"ש אלא שחלקו גדיים כנגד תיישים

אמר רב ענן, מה ששנינו שאם חזרו ונשתתפו היא שותפות להפטר ממעשר בהמה, זה כשחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים, בשומא לפי שויים[680]. ואי אפשר לומר שחלקו של כל אחד הוא חלקו המגיע ממיתת אביהם. וכל אחד קונה מהשני בקנין. והולדות שקיימים בשעת החלוקה פטורים ממעשר בהמה משום לקוח, והעתידים לבא פטורין משום שותפות. אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים, אומרים שהתברר שזה

679 בריש מכילתין פירשתי ל"ל האי קרא. תוס'.

680 ששם א"א לומר זה חלקו המגיע ממיתת אביהם שבוודאי בשעת מיתה זכה זה בחצי הגדיים ובחצי התיישים וזה בחצי הגדיים והתיישים. רש"י.

חלקו המגיעו משעה ראשונה ממיתת אביו, ועדיין שם ירושה עליהן. וכשחזרו ונשתתפו, תפיסת הבית חוזרת כבתחילה ואינה שותפות, והולדות חייבים במעשר בהמה. רב נחמן אמר, אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים, אין אומרים זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך, ואין ברירה. ומתחילה הם לקוחות ואחרי שחזרו והשתתפו הם שותפים, ופטורים ממעשר בהמה.

רא"א ל"ש אלא שחלקו ט' כנגד י' רי"א אפ' ט' כנגד ט' רבי אלעזר אמר שלא שנו שהם פטורים ממעשר בהמה אלא כשחלקו תשעה גדולים כנגד עשרה קטנים בשומא ואין לומר ברירה. אבל כשחלקו תשעה כנגד תשעה ועשרה כנגד עשרה אומרים שזה חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך. ורבי יוחנן אמר אפילו חלקו תשעה כנגד תשעה, ועשרה כנגד עשרה אין אומרים שזה חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך[681]. ורבי יוחנן לטעמו שאומר אין ברירה. במה שרבי אסי אמר בשם רבי יוחנן, האחין שחלקו לקוחות הם, ומחזירים זה לזה ביובל.

וצריכים לשמיע את דברי רבי יוחנן בשני המקומות. מפני שאם היו מביאים רק את דבריו כאן, היינו אומרים שרבי יוחנן אמר שאין ברירה ופטורים משום שמעשר בהמה הוקש לבנך בכתוב: "בְּכוֹר תִּוָּלֵד לְיי" "בִּכּוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי" "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנֶךָ". כמו שבנך בברור לך, שנולד ברשותך אף שורך וצאנך בברור לך. אבל בשדה התורה אמרה שמכר חוזר ביובל, ולא ירושה ומתנה! ואם היו מביאים את דברי רבי יוחנן בשדה, היינו אומרים שרבי יוחנן הולך לחומרא משום ספק. אבל לא לקולא לפטור ממעשר בהמה. או שרבי יוחנן אמר לתחלה שלגבי יובל צריכים שהקרקע תחזור לתחלתה כמו שהיתה ביחד, אבל במעשר בהמה אי אפשר לומר כך.

וכן שות' שח' טלאים וכלב שכנגד הכלב אסורים שעם הכלב מותרים בשאינם שווים ומקשה הגמרא ממה ששנינו במסכת תמורה, וכן השותפין שחלקו, אחד נטל עשרה טלאים ואחד תשעה טלאים וכלב עמהן. שכנגד הכלב אסורין למזבח[682], שעם הכלב מותרים. ואם אומרים יש ברירה, יברור אחד מהם

681 ר' אלעזר ורבי יוחנן חולקים במחלוקת רב ענן ורב נחמן. רש"י.
682 שאחד מהן היה חילופי של כלב והיה מחיר כלב ולא יודעים מיהו. רש"י.

כנגד הכלב ויקח, והשאר יהיו מותרים[683]!. אמר רב אשי אם כולם שווים זה לזה, לכל כבש מהתשעה יש לו כבש בעשרה ששוה כמותו. ונמצא שהעשירי הוא כנגד הכלב יש ברירה ונוטל אחד במחיר הכלב ואוכלו והשאר מותרים לגבוה. כאן מדובר שאינם שווים זה לזה. תשעה כבשים שבתוך העשרה שוים יותר מהתשעה שעם הכלב. והכלב שווה כאחד מהם, העשירי ומשהו. ואותו משהו שהוא מחיר כלב נמשך ובא בכולם.

683 וא"ת מה יועיל הרי אין ידוע איזהו אותו שכנגד הכלב. וי"ל שכך סברת הש"ס כיון שיש ברירה שיש לדבר להיות תלוי בדעתו דמסתמא כך דעתו מתחלה שאותו שיברור הוא כנגד הכלב.תוס'.